

XIRURGIK ASORATLAR: OLDINI OLISH VA NAZORAT QILISH STRATEGIYALARI

Ismailov Muslimbek

Qo'qon universiteti Andijon filiali

1-kurs davolash ishi talabasi

ANNOTATSIYA

Xirurgik amaliyotlar zamonaviy tibbiyotning ajralmas qismi bo'lib, ko'plab kasalliklarning davosida muhim rol o'ynaydi. Biroq, har qanday jarrohlik aralashuvi muayyan xavf va asoratlari ehtimoli bilan kechadi. Ushbu maqolada xirurgik aralashuvlardan keyin yuzaga kelishi mumkin bo'lgan asosiy asoratlari — infeksiya, gemorragiya, tromboemboliya va boshqa turdagi buzilishlar — tahlil qilinadi. Ayniqsa, bu asoratlarning klinik ko'rinishlari, xavf omillari va ularning inson salomatligiga ta'siri keng yoritiladi. Shuningdek, maqolada asoratlarni oldini olish choralariga alohida e'tibor qaratilib, preoperatsion (operatsiyagacha), intraoperatsion (operatsiya jarayonida) va postoperatsion (operatsiyadan keyingi) profilaktika choralarining tizimli bayoni berilgan. Ular orasida aseptika va antiseptika qoidalariga rioya qilish, antibiotik profilaktikasi, bemor holatining monitoringi, trombozning oldini olish strategiyalari va multidissipliner yondashuvlar keltirilgan. Bundan tashqari, maqola xirurgik asoratlarni nazorat qilish mexanizmlari — ularni erta aniqlash, monitoring qilish, laborator va instrumental diagnostika, davolash yondashuvlari, tibbiyot jamoasi o'rtasidagi hamkorlik hamda klinik sifat nazorati bo'yicha uslublar bilan boyitilgan. Xulosa qismida esa xavfsiz jarrohlikni ta'minlashda kompleks yondashuvning o'rni va istiqbollari yoritilgan. Ushbu maqola tibbiyot sohasidagi talaba, jarroh, shifokor va amaliyotchi mutaxassislar uchun nazariy va amaliy jihatdan foydali bo'lishi mumkin.

Kalit so'zlar: xirurgik asoratlari, profilaktika, nazorat, infeksiya, tromboz, bemor xavfsizligi.

SURGICAL COMPLICATIONS: PREVENTION AND CONTROL STRATEGIES

ANNOTATION

Surgical procedures are an integral part of modern medicine and play an important role in the treatment of many diseases. However, any surgical intervention is accompanied by certain risks and the possibility of complications. This article analyzes the main complications that may occur after surgical interventions - infectious, hemorrhagic, thromboembolic and other types of disorders. In particular, the clinical manifestations of these complications, risk factors and their impact on human health are widely covered. The article also pays special attention to measures to prevent complications and provides a systematic description of preoperative (before surgery), intraoperative (during surgery) and postoperative (after surgery) preventive measures. These include compliance with the rules of asepsis and antiseptics, antibiotic prophylaxis, monitoring of the patient's condition, thrombosis prevention strategies and multidisciplinary approaches. In addition, the article is enriched with mechanisms for controlling surgical complications - their early detection, monitoring, laboratory and instrumental diagnostics, treatment approaches, cooperation between the medical team, and methods of clinical quality control. The conclusion highlights the role and prospects of an integrated approach in ensuring safe surgery. This article can be theoretically and practically useful for medical students, surgeons, doctors, and practicing specialists.

Keywords: surgical complications, prevention, control, infection, thrombosis, patient safety.

KIRISH

Xirurgik aralashuvlar bemor hayotini saqlab qolish va uning sifatini oshirishda muhim o‘rin tutadi. Biroq, har qanday operatsiyadan keyin asoratlarni yuzaga kelish xavfi mavjud. Bu asoratlarni bemor salomatligiga jiddiy ta‘sir ko‘rsatishi, operatsiyadan keyingi rehabilitatsiya davrini uzaytirishi va ba‘zida o‘limga olib kelishi mumkin. Shu sababli, jarrohlik amaliyotida nafaqat operatsiyani muvaffaqiyatli o‘tkazish, balki asoratlarning oldini olish va ularni nazorat qilish strategiyalarini ishlab chiqish ham muhim ahamiyatga ega.

Xirurgik asoratlarning oldini olish – bu murakkab va ko‘p bosqichli jarayon bo‘lib, u nafaqat operatsiya vaqtini, balki operatsiyadan oldingi va keyingi davrni ham o‘z ichiga oladi. Quyida har bir bosqich bo‘yicha asosiy profilaktik yondashuvlar bayon qilinadi:

1. Asoratlarning turlari

Xirurgik asoratlar quyidagi asosiy turlarga bo‘linadi: Infeksion asoratlar: yara infeksiyasi, abscess, sepsis.

Gemorragik asoratlar: operatsiyadan keyingi qon ketish, gematoma.

Tromboembolik asoratlar: chuqur venoz tromboz, o‘pka emboliyasi.

Organ va tizimlar disfunktsiyasi: buyrak, jigar yoki yurak yetishmovchiligi.

Texnik xatoliklar: noto‘g‘ri kesish, asbob yoki tikuv materiallarini unutib ketish.

2. Oldini olish choralari

2.1. Preoperatsion profilaktika (operatsiyagacha bo‘lgan bosqich)

Bemorni baholash va tayyorlash: Bemorning umumiy sog‘lig‘i, surunkali kasalliklari (qandli diabet, gipertoniya, yurak yetishmovchiligi) aniqlanib, ularni kompensatsiyalash choralari ko‘riladi. Risk omillarini aniqlash: Bemorning yoshi, tana massasi indeksi (TMI), allergik holatlari va ilgari o‘tkazgan jarrohlik aralashuvlari o‘rganiladi. Psixologik tayyorgarlik: Bemor bilan ochiq suhbat o‘tkazib, unga operatsiya jarayoni va mumkin bo‘lgan asoratlar haqida tushuncha berish, stressni kamaytiradi va psixosomatik muammolarni oldini oladi. Infeksiyalarning oldini olish: Operatsiyadan avval bemorning terisi maxsus antiseptik vositalar bilan tozalanadi. Shuningdek, agar zarur bo‘lsa, nazofaringeal yoki urogenital infeksiyalar yo‘q qilinadi. Antibiotik profilaktikasi: Operatsiyadan 30–60 daqiqa oldin bakterial infeksiyani oldini olish uchun kerakli antibiotik yuboriladi. Antibiotik turi operatsiya turi va bemorning ahvoliga qarab tanlanadi.

2.2. Intraoperatsion profilaktika (operatsiya vaqtida)

Aseptika va antiseptika qoidalariga qat‘iy rioya qilish: Operatsion xonada steril sharoitni saqlash, toza jarrohlik kiyimlari, qo‘lni to‘g‘ri yuvish, sterillangan asbob-uskunalaridan foydalanish. Zamonaviy texnikadan foydalanish: Laparoskopik,

endoskopik kabi minimal invaziv usullar orqali to'qimalar kamroq shikastlanadi va infeksiya xavfi kamayadi. Qon yo'qotilishini minimallashtirish: Operatsiya davomida qon ketishini kamaytirish uchun elektrokoagulyatsiya, gemostatik vositalar (masalan, gubkalar, fibrin yopishtiruvchilar) ishlatiladi. Operatsiyaning davomiyligini optimallashtirish: Juda uzoq davom etadigan operatsiyalar infeksiyon xavfni oshiradi. Jarrohlik jamoasi aniq reja va tezkorlik bilan ishlashi kerak.

2.3. Postoperatsion profilaktika (operatsiyadan keyingi bosqich)

Infeksiyalarning oldini olishni davom ettirish: Yara tozaligi va bog'lamalar muntazam o'zgartiriladi. Bemorning harorati, leykotsitlar darajasi va boshqa belgilar orqali infeksiya nazorat qilinadi. Tromboz profilaktikasi: Bemor erta harakatlantiriladi (mobilizatsiya), past molekulyar vaznli geparin yoki boshqa antikoagulyantlar bilan davolash boshlanadi. Kompression paypoqlar yoki pnevmatik kompressiya moslamalari qo'llaniladi. Yaraga ehtiyotkorlik bilan qarash: Yarada yallig'lanish belgilari (qizarish, shishish, issiqlik) aniqlansa, tezda muolaja boshlanadi. Suyuqlik va ovqatlanishni nazorat qilish: Bemorni suvsizlanishdan saqlash va parhezga rioya qilish orqali ichki tizimlar faoliyati qo'llab-quvvatlanadi. Qon tahlillari va instrumental nazorat: Operatsiyadan keyingi erta va kech davrlarda qon tahlillari (gemogramma, CRP, ESR) va zaruriy instrumental tekshiruvlar (ultratovush, KT) orqali kechikkan asoratlar aniqlanadi.

2.4. Klinik muassasa darajasida profilaktika

Xavfsiz jarrohlik protokollari: Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (WHO) tomonidan ishlab chiqilgan Surgical Safety Checklist amaliyotga joriy qilinadi. Klinik audit va sifat nazorati: Har bir operatsiyadan keyin tahlil o'tkazilib, xatoliklar aniqlanadi va takrorlanmasligi uchun chora ko'riladi. Tibbiy xodimlar malakasini oshirish: Jarrohlik, anesteziologiya va reanimatsiya bo'yicha doimiy treninglar, seminar va simulyatsion mashg'ulotlar o'tkaziladi.

3. Nazorat qilish strategiyalari

Asoratlar yuzaga kelgan taqdirda ularni erta aniqlash va tezkor davolash quyidagi yondashuvlarga asoslanadi: Monitoring va baholash: operatsiyadan keyingi bemor

holatini muntazam kuzatib borish (harorat, qon tahlillari, nafas olish tezligi). Laborator va instrumental tekshiruvlar: infeksiyalarni aniqlash uchun analizlar, USG, KT va boshqa vositalar. Multidissipliner yondashuv: xirurg, anesteziolog, infeksiyotopir va reanimatologlar hamkorligi. Zamonaviy texnologiyalar: minimal invaziv metodlar, avtomatlashtirilgan kuzatuv tizimlari.

XULOSA

Xirurgik asorotlar nafaqat bemor salomatligiga, balki tibbiy muassasalar faoliyatiga ham katta ta'sir ko'rsatadi. Ularni oldini olishda profilaktik choralarini o'z vaqtida va to'g'ri qo'llash, zamonaviy monitoring tizimlarini joriy etish va bemorga individual yondashuv katta ahamiyatga ega. Nazorat strategiyalari esa asoratlarni erta aniqlab, ularni minimal darajaga tushirish imkonini beradi. Xulosa qilib aytganda, xavfsiz xirurgiya — bu nafaqat operatsiya, balki sifatli rehabilitatsiya jarayonidir.

FOYDALANILGAN ADBIYOTLAR

1. Sabiston Textbook of Surgery, 21st Edition. Elsevier, 2021.
2. WHO Surgical Safety Checklist. World Health Organization, 2009.
3. "Prevention of Surgical Site Infections" – CDC Guidelines, 2020.
4. Townsend CM, Beauchamp RD. "Essentials of Surgery", McGraw-Hill, 2020.
5. Крюков В.И. "Общие принципы профилактики хирургических осложнений", Москва, 2019.